

דוגמה אישית - חלק ב'

עשה טוב: איך מראים לילד שהתורה שלו חשובה באמת בעולם המבוגרים

מאת: הרב יחיאל יעקובזון

תוכן העניינים 📄

הקדמה

פרק א - המציאות כמקור נוסף לרצון ה'

תורה ומציאות - שתי מערכות · לא זלזול בערכים, אלא סתירה בהתנהגות

פרק ב - הראיון שהפך למסע נפש

"אני חותכת את המילים כמו הגיהנום" · הבן שקיבל את הסרט על כתפו

פרק ג - איך מספרים סיפורי צדיקים נכון

לקבור את הילד מתחת לבעל שם טוב · האדמו"ר שרץ לשמוע ברכת ילד

פרק ד - משל הצ'ונט

"מה יותר חשוב מתורה?" · "התורה שלי לא חשובה"

פרק ה - איך האבא תיקן את זה

"זה ילד שלומד תורה" - באמצע המוסך · כשהילד יושב על שולחן הכתיבה של אבא

פרק ו - פעמיים בשבוע, בעולם של המבוגרים

שני מישורים - הבעיה האמיתית של הדור · כשזה חייב לבוא מהלב

אנשי חינוך רבים טוענים שהבעיות המיוחדות לדורנו נובעות מכך שאנחנו "דורשים ולא מקיימים" - צביעות שגורמת לילדים להתרחק. השיעור הזה, המשך ישיר לשיעור קודם על "דוגמה אישית", בא ללמד בדיוק את ההפך: רוב הבתים אינם צבועים במודע כלל. הבעיה עמוקה יותר, ועדינה יותר - וגם הפתרון שלה, כפי שנראה, פשוט הרבה יותר ממה שנדמה.

המציאות כמקור נוסף לרצון ה'

בפרק זה: יסוד שקצת נשכח בדורנו: רצון הקדוש ברוך הוא מתגלה לא רק בתורה, אלא גם במציאות עצמה - ולכן כשהמציאות מלמדת אותנו משהו בבירור, אסור להתעלם ממנה, גם אם זה כואב.

תורה ומציאות - שתי מערכות

יש שני חלקים ביסוד עבודת ה': הקדוש ברוך הוא ציווה אותנו ללמוד גם את התורה עצמה, וגם את המציאות. רצונו יתברך מתגלה בשתי מערכות - מערכת אחת היא התורה, ומערכת שנייה היא המציאות עצמה, שהקדוש ברוך הוא מנהל אותה. מי שאינו רואה את המציאות כפי שהיא, ומסרב להתמודד עם מה שהיא מלמדת - יש בזה מעין בעיה של הכחשה. איננו יודעים תמיד מהו התיקון האישי שלנו, אבל כשאנו רואים דבר ברור במציאות - זה עצמו רצון ה' שעלינו להתמודד איתו.

יש היום מגמה מסוכנת: להחליט מראש מה רוצים לומר, ואחר כך "לצוד" פסוקים ומקורות שיתאימו למסקנה שכבר נקבעה. זו דרך מסוכנת. הגישה הנכונה היא הפוכה: להביט במציאות בעיניים פקוחות, לבדוק אם היא מתאימה למה שכתוב בתורה - ורק אז לקבוע מסקנה.

לא זלזול בערכים, אלא סתירה בהתנהגות

הטענה הרווחת היא שהבעיה המרכזית של דורנו היא שאיננו מחנכים מספיק לערכים - שהערכים אינם נקלטים בלב הילדים. מניסיון אישי מר, עם מאות מקרים לאורך שנים, המסקנה שונה בתכלית: רוב רובם המוחלט של הנערים שנפגשים בהם, גם שנים אחרי שהם כבר בוגרים - אינם מזלזלים בערכים שהם למדו. הם עדיין מאמינים שהתורה חשובה. הבעיה היא שהם מזלזלים בהתנהגות שלהם עצמם - כלומר, נוצר אצלם פער בין הערך המוצהר לבין ההתנהגות בפועל, וזה פער שנוצר, כפי שנראה, מסיבה מאוד ספציפית.

הראיון שהפך למסע נפש

בפרק זה: שיחה בלתי צפויה עם עיתונאית חילונית, שגדלה בבית חרדי ועזבה אותו לפני עשרות שנים - וחשפה, מבלי משים, את הפער העמוק בין מה שהוסבר לה בילדותה לבין מה שהיא הרגישה בפועל.

"אני חותכת את המילים כמו הגיהנום"

כתבת מ"עיתון לאישה"

עיתונאית התקשרה וביקשה לראיין אותי לעיתון חילוני. תוך כדי השיחה התברר שהיא עצמה גדלה בבית חרדי מאוד, ועזבה אותו בגיל חמש עשרה - וכבר עשרים וחמש שנה מחוצה לו. שאלתי אותה איך היא מרגישה עם זה. הייתה לי תחושה, מניסיון השנים, שהפעם אשמע תשובה כנה. וכך היה. היא אמרה: "אני חותכת את המילים כמו הגיהנום. עשרים וחמש שנה אני מחללת שבת ונשרפת בפנים. בערב יום כיפור אני לוקחת כדורי שינה כדי לעבור את היום, וזה מסוכן ללב שלי. אני אוכלת גם דברים אסורים, ונגעלת מזה, ממש בחילת נפש".

שאלתי אותה, בלי שום כוונה להחזיר אותה בתשובה, אלא מתוך רצון פשוט להבין: "אם עזבת כי חשבת שיהיה לך טוב, ועכשיו את רואה שלא טוב לך - אולי אפשר לשנות קו?" היא השיבה מיד: "לא, כבוד הרב, אל תחזיר אותי בתשובה. אני לא יכולה". יש לה כבר עשרים וחמש שנה בעל שהוא מרצה אקדמי, בן שסיים קורס קצינים בהצטיינות, ובת שלומדת משפטים.

הבן שקיבל את הסרט על כתפו

היא סיפרה שני סיפורים שהבהירו הכול. הראשון: כשבנה קיבל את הסרט על כתפו בטקס סיום קורס הקצינים, פתאום פרצה בבכי, ועיניה "נהפכו לשני נחלי דמעות". בעלה חשב שהיא מתרגשת מהטקס הצבאי. "מה הוא מבין", אמרה לי, "מה שקרה לי שם זה שפתאום דמיינתי את הילד הזה עם ציציות בחוץ, וגמרא תחת בית השחי. הרגשתי שהלב שלי מתכווץ, כאב פיזי ממש".

הסיפור השני: העורך שלה הטיל עליה לכתוב כתבה חריפה נגד "הכפייה הדתית" בכותל המערבי. היא הלכה לשם כדי לאסוף חומר, וישבה שם אישה ירושלמית זקנה. "אני משחיזה במוח שלי מילים לתאר את הגלותיות המגעילה הזו", סיפרה, "ופתאום אני רואה שאני בוכה. לא הצלחתי ללכת משם, נתקלתי בגדר, לא ראיתי את

הדרך. חזרתי לתל אביב ולא כתבתי את הכתבה". ומאז, אמרה, העורך יודע שממנה הוא לא יכול להוציא שום דבר על העניין הזה.

מה ההסבר? היא עצמה נתנה אותו, בלי שהתכוונה: היא התחנכה שתפילה היא דבר נפלא, ועד היום זה מרגש אותה. ששבת היא דבר קדוש. אבל, כמו שהיא אמרה במילים כואבות: "אבא שלי הסביר לי מה זה שבת ומה זה תפילה - אבל מה שהוא עצמו עשה, זה גועל נפש". זו השגיאה המרה והנפוצה ביותר בחינוך: הסבר מילולי מושלם, לצד התנהגות שמלמדת בדיוק ההפך.

איך מספרים סיפורי צדיקים נכון

בפרק זה: טעות נפוצה בחינוך: להשתמש בסיפורי צדיקים כדי להראות לילד כמה הוא קטן וחסר-ערך לעומתם. נכיר את הגישה ההפוכה, דרך זיכרון נדיר מילדות - אדמו"ר זקן שרץ בין הילדים לשמוע אותם מברכים.

לקבור את הילד מתחת לבעל שם טוב

יש שגיאה חמורה ונפוצה מאוד בחינוך המודרני: להשתמש בסיפורי צדיקים כדי "לקבור" את הילד, במקום כדי לבנות אותו. יהודי אחד, בעל כישרון סיפורי נדיר, סיפר לילדים בשולחן שבת את סיפור תפילת הבעל שם טוב בין העצים - סיפר אותו כל כך יפה, שהתחשק להתפלל עוד עולמות. אבל כשגמר, המסר שיצא היה: "כך מתפללים - ואתם לא מגיעים לזה בלי הבעל שם טוב". התוצאה: הילד לא מרגיש שהוא יכול להתפלל בכלל, אלא שהוא אפס לעומת הענק ההוא.

לעומת זאת, כך מספרים סיפורי חסידים נכון: סבתא ליטפה נכד קטן שלא רצה לברך, ולאחר שבירך - סיפרה לו על הרועה מסיפור חז"ל שלא ידע לברך, ואיך הגזרות נקראו בשמיים בזכות הברכה הפשוטה שלו, "ועכשיו זה מה שאתה עשית". החיסרון הגדול ביותר בחינוך שלנו הוא שלא תופסים שהילד עצמו צריך להיות במרכז - לא הערך המופשט. אחרי שמספרים לילד כמה גדול היה הצדיק ההוא - חובה לחזור ולומר לו: "אבל אתה, עכשיו, ברגע הזה, כשאתה עשית X - זה בדיוק כמו זה". כך בונים אותו, במקום לקבור אותו.

"בשמיים מצטערים שאין את הקרבנות שלי"

גדלתי בסמיכות לאדמו"ר זקן מאמשינוב, שהתגורר בשכונת בית וגן בירושלים. מי שראה אותו הולך ברחוב, כולם עומדים ורועדים מפניו. אבל כשהוא הגיע לבית המדרש, הוא היה רץ בזריזות מדהימה מילד לילד, לשמוע אותם אומרים ברכות השחר, ואומר "אמן" אחרי כל אחד מהם בהתלהבות שאין לתאר. הרגשתי, מספר אותו זיכרון, שהוא ממש מוריד מלאכים בכל אמן שהוא עונה.

פעם הוא תפס אותי, ואמר לי דבר שנחרט בליבי לעד: "אתה יודע שכשאתה אומר בבוקר ברכות השחר, יש בשמיים שמחה גדולה - אבל גם קצת עצב". שאלתי מה העצב. הוא ענה, ומיד נהיה עצוב עצמו: "אתה יודע שאין לנו בית המקדש, ואין לנו קרבנות? מה נשאר לקדוש ברוך הוא? רק זה, שאתה אומר את סדר הקרבנות במקום להביא אותם, ובשמיים המלאכים עומדים ומחכים לתפוס גם את הקרבנות שלך - ופתאום אתה לא אומר".

הוא לא אמר לי שבשמיים "חשוב" שאומרים סדר קרבנות. הוא לא הפחיד אותי בעונש. הוא אמר רק דבר אחד: שבשמיים מצטערים כשאני לא אומר. מאותו יום לא הצלחתי להשתחרר מלומר קרבנות בכל בוקר. זו הייתה חינוך אמיתי - לא בהסבר על חשיבות הדבר, אלא בהרגשה שאני, בעצמי, חשוב לקדוש ברוך הוא.

יש הבדל תהומי בין האמא ה"פרימיטיבית", לכאורה, שהאמינה בפשטות שבנה גדול וצדיק - וגידלה עובד ה' אמיתי; לבין האמא המודרנית, ה"אינטלקטואלית", שמנתחת את התסביכים הפסיכולוגיים של בנה בתחכום רב - ומגדלת ילד שקשה לו לצמוח מתוך כל הניתוח הזה. "רַךְ וְיָחִיד לְפָנַי אֱמִי" (משלי ד, ג) - שלמה המלך מגדיר את מקומו של הילד בעיני אמו: יחיד, מרכזי, לא נושא לניתוח.

בפרק זה: הסיפור המרכזי של השיעור: מלמד שתכנן שיעור דרמטי על גודל התורה, וילד אחד שקטע אותו בקריאת "צ'ונט!" - ומה שהתגלה כשירדו לשורש הכעס שלו.

"מה יותר חשוב מתורה?"

הקריאה שקטעה את השיעור

מלמד מוכשר ובעל חוש דרמטי החליט להעביר שיעור מרגש במיוחד על גודלה של התורה. תכנן את זה כמו הצגה: יספר סיפור נוגע ללב על התורה, ויתזמן את הסיום כך שיחפוף בדיוק לצלצול. לפני הסיום, ישאל את הילדים שאלה רטורית: "יש משהו יותר גדול מתורה?" ואז - הצלצול, שקט דרמטי, ויציאה.

הכול הלך כמתוכנן, עד לשנייה האחרונה. ברגע שצעק את השאלה "מה יותר חשוב מתורה?" - קפץ אחד הילדים וצעק: "צ'ונט!" כל הכיתה פרצה בצחוק, חוץ מהמלמד, שההצגה שלו נהרסה. הוא ניגש לילד, מוכן להעניש - אבל לפני כן הביט בעיניו. ציפה לראות עזות פנים או פחד. אבל ראה משהו אחר לגמרי: הילד לא היה שם בכלל. כל הפרצוף שלו היה כעס אמיתי.

המלמד עזב את הילד לשעתו, ולקח אותו לשיחה כעבור שבועיים. היה קשה מאוד לעורר את אמונו. לבסוף, כשהמלמד שאל בעדינות למה זה לא היה בדיחה, פרץ הילד ודיבר: "שאל את אבא שלי. הוא לא אמר לך את זה, אבל זו האמת - אף אחד לא יכול לשנות אותה. כל שבת, כל שבת, אבא שלי מכריח אותי להגיד תורה על השולחן - אבל כשאני אומר את זה, אף אחד לא מקשיב. אמא עסוקה עם הכלים, הילדים אוכלים, ורק אבא אוכל צ'ונט, בגאון".

"התורה שלי לא חשובה"

המלמד ניסה עוד: "אולי אבא שלך בעצמו לומד? אולי הוא רוצה לתקן את זה?" הילד השיב שאבא שלו לומד חצי יום. אמר המלמד: "אז אם אני אבוא לאבא שלך לפני שהוא הולך ללמוד, ואגיד לו לעזוב את הלימוד ולבוא לאכול צ'ונט - הוא יסכים?" הילד גיחך: כמובן שלא. שאל המלמד: "אז למה צ'ונט יותר חשוב מתורה?" והילד

השיב תשובה שהדהימה את המלמד: "תראה - אולי התורה שלו חשובה יותר מצ'ונט. אבל התורה שלי לא. אני יכול אפילו לא ללמוד, יש לי תירוצים והכל - זה בסדר. אבל אם אתה רוצה לחנך ילד שתורה חשובה, זה מה שהוא רואה שקורה בפועל, לא מה שאתה אומר לו".

זהו לב ליבו של העניין: ילד לא לומד מה חשוב מתוך מה שאומרים לו שחשוב, אלא מתוך מה שבפועל מתייחסים אליו כחשוב. אם אתה רוצה שהבן שלך יעריך תפילה - תתפעל מהתפילה שלו. אם אתה רוצה שיעריך ברכה - תתפעל מהברכה שלו. הדרך היחידה לחנך לתורה היא להתפעל מהתורה של הילד עצמו, לא רק מהתורה המופשטת של גדולי עולם.

איך האבא תיקן את זה

בפרק זה: כשהאבא שמע את המסקנות שהבן שלו הסיק משולחן השבת, הוא לא הגן על עצמו - הוא תיקן, בדרך יוצאת דופן. שני מעשים שהראו לילד, בפעולה אחת, שהתורה שלו באמת חשובה.

"זה ילד שלומד תורה" - באמצע המוסך

הצעקה במוסך

כשסיפרתי לאבא את מסקנות בנו, הוא לא התגונן. ישבנו ודיברנו שעה וחצי, והוא החליט לתקן - בדרך קיצונית משהו, אבל כנה. יום שישי אחד לקח את בנו איתו למוסך גדול לטיפול ברכב, כמנהגו. הילד, כדרכם של ילדים, החל "לעזור" - כלומר להפריע - עד שמנהל העבודה איבד סבלנות והתחיל לצעוק על הילד מקצה המוסך ועד קצהו, לעיני כל הפועלים.

לרגע חשב האבא לסלק את הילד משם, בבושת פנים. אבל אז נזכר, עצר, שם יד על כתף בנו, ואמר בקול רם שנשמע בכל המוסך: "אדוני, זה לא ילד רגיל. זה ילד שלומד תורה. ילד שלומד תורה - זה לא רק שלא מעצבן להסתובב איתו, זה התענוג הכי גדול בעולם. אין לי בחיים חבר יותר טוב מהילד הזה. אם בעזרת ה' תזכה שגם הבן שלך פעם ילמד תורה - תבין מה שאני אומר".

לא ידוע מה בעל המוסך הבין. אבל ברור מה הילד הבין: שהתורה שלו כל כך חשובה לאבא שלו, שהוא מתגאה בה בפני חילוני. זה בדיוק ההפך מהתופעה הנפוצה, שבה יהודים מתחנפים לבעל המוסך, לנהג האוטובוס, לרופא - ומלמדים את הילד, בלי מילים, מי באמת חשוב בעולם הזה.

כשהילד יושב על שולחן הכתיבה של אבא

מעשה נוסף: בבית ההוא היה נהוג שאסור לילדים להתקרב לשולחן הכתיבה של אבא - כלל סביר של כיבוד. יום אחד חזר האבא הביתה, ומצא את בנו יושב שם, חוזר על משנה בעל פה. לרגע חשב לגעור בו, אבל נזכר, ובמקום זה אמר לאשתו, לעיני כל הילדים: "לא חשוב, כשהוא לומד תורה זה בסדר שהוא יושב שם". הילד ראה שאבא מוכן לוותר על כלל הבית שלו עצמו, בשביל התורה שלו.

מכאן ואילך, בכל פעם שהילד רצה לומר תורה בשולחן שבת, האב הפסיק לאכול, ביקש מהאם לשבת גם היא, השתיק את כולם, הקשיב, וסיכם בקול את מה שהילד אמר - כדי שהילד ידע שבאמת הקשיבו לו. כשבדק זאת האב מקרוב, גילה שבנו, שלא היה קל לרכוש את אמונו, כבר הבין בעצמו את התיקון, בלי צורך בהסברים נוספים.

פעמיים בשבוע, בעולם של המבוגרים

בפרק זה: העיקרון המסכם והמעשי: להראות לילד, פעמיים בשבוע, שהתנהגותו הנכונה חשובה לא רק כשמדברים אליו כילד - אלא ממש בעולם של המבוגרים. כולל שני סיפורים אישיים על ניסיון ליישם את זה בכנות.

שני מישורים - הבעיה האמיתית של הדור

הבעיה איננה, כפי שמציגים אותה לעיתים, שהילדים חושבים שאנחנו צבועים. הלוואי וכך היה. הבעיה עמוקה יותר: הילדים מרגישים שהעולם מתנהל בשני מישורים נפרדים. מישור אחד - הצהרות, מילים יפות, מה שצריך להגיד. מישור שני - "החיים האמיתיים": מה שקורה כשמדברים בטלפון עם חבר, מה שקורה בהפסקה בין הרבנים, מה שקורה כשמישהו מטפל באוטו. הילד לא רוצה לחקות את אבא כשהוא "משחק תפקיד של מחנך" - הוא רוצה לחקות את "האבא האמיתי", זה שמדבר עם חברים, זה שמתעניין באמת. אם בעולם הזה, "האמיתי", דברי התורה חשובים - זה נכנס ללב. אם לא - שום שיעור מחנך לא יעזור.

שני ניסיונות אישיים

פעם התקשר אליי חבר וניסה למשוך אותי לשיחת רכילות ארוכה על מישהו שלישי. חיפשתי דרך להסיט את הנושא, ופתאום נזכרתי: בחדר הסמוך ישב בני ולמד משנה. אמרתי לחבר: "סליחה שאני קוטע אותך, אני חייב לספר לך משהו - אני רואה עכשיו את הבן שלי לומד משנה, וזו שמחה גדולה בשבילי". אחרי כמה משפטים הבין החבר שאני לא פנוי, וניתק. שאלתי את בני, אחרי שבוע, איך הרגיש כשראה אותי מדבר עליו בטלפון. הוא ענה: "יותר כיף דווקא כשאני לא יודע שאתה עושה את זה בכוונה".

בהזדמנות אחרת, כשילד בישיבה שאל שאלה טובה, אמרתי לו: "לך תגיד את זה עכשיו לראש הישיבה, אנחנו חייבים לשמוע את התשובה". שאלתי את עצמי אחר כך: האם עשיתי את זה כי זה באמת חשוב לי, או רק "מסיבות חינוכיות"? התשובה חייבת להיות: זה חייב לבוא מהלב, לא רק מהטכניקה. הצלחתי, כשעצרתי אמצע הסדר ואמרתי לרמי"ם: "אתם יודעים מאיפה הילדים האלה הגיעו? מתוך הזבל, מתוך הבוץ. תראו איך הם התהפכו, זה ניסי ניסים". דיברתי באמת, ולכן הילדים הרגישו את זה.

הסכנה הגדולה בטכניקה הזו היא שהיא תופסת, במבט ראשון, כמלאכותית. אבל האמת היא הפוכה בדיוק: מה שספונטני ומיידי הוא לרוב מה שבא מהמידות הרעות, ומה שדורש עצירה ומחשבה - הוא לרוב האמת העמוקה יותר של האדם. הילד יודע להבחין בין "משחק" לבין דבר אמיתי. לכן העיקרון המסכם הוא: לקבוע על עצמנו מראש - פעמיים בשבוע, לא צריך יותר - למצוא הזדמנות אמיתית להראות לילד, בעולם של המבוגרים, שהמעשה הנכון שלו חשוב. לא באמצעות מילים נוספות, אלא באמצעות מעשה שמוכיח את זה. אם נעשה זאת בכנות, שגיאה אחת נכונה מתקנת אלף שגיאות שקדמו לה - כי כל אדם, מטבעו, משתוקק להאמין שמעשיו חשובים באמת.

מקורות ומראי מקומות

1. משלי פרק ד, פסוק ג - "כִּי בֶן הָיִיתִי לְאָבִי, רַךְ וְיָחִיד לִפְנֵי אִמִּי".
2. מסורת בית אדמו"רי אמשינוב, בית וגן, ירושלים - סיפור אישי מילדות המגיד, על יחסו של האדמו"ר הזקן לברכות הילדים.

3. סיפור העיתונאית ("הראיון שהפך למסע נפש") - עדות אישית שהובאה בשיעור, בהשמטת פרטים מזהים.

4. משל הצ'ונט, וסיפור התיקון במוסך ועל שולחן הכתיבה - מעשה שהובא בשיעור כעדות אישית, ולא צוין בו שם מדויק.

5. שאר הסיפורים והדוגמאות בפרק זה - מניסיונו האישי והמקצועי של הרב מגיד השיעור.

נכתב ונערך על ידי:

הרב יהודה טאוב

קרית אתא

ליצירת קשר: 0527139520 📞

שיעורים נוספים של הרב 🎧

ניתן לשמוע עוד שיעורים נפלאים:

קול הלשון - קול תודה: 03-6171190 📻

באתר: www.kol-toda.co.il (https://www.kol-toda.co.il/) 🌐